

انجمن علمی فقه‌بزرای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌بزرای تطبیقی

Volume 3, Issue 1, 2023

Investigating the Legal Nature of Digital Currency and its Role in Preventing Money Laundering

Abbas Jalili¹, Marzieh Pilehvar^{*2}, Ali Sadeghi Shahpar³

1. Ph.D Student, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran. (Corresponding Author)

3. Assistant Professor, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 17-29

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000- 0002-4771-8541

TELL: +988134481000

Email: Pilehvar.ma@gmail.com

Article history:

Received: 10 Dec 2022

Revised: 28 Jan 2023

Accepted: 12 Feb 2023

Published online: 21 Mar 2023

Keywords:

Digital Currency,
Prevention, Money Laundering,
Transaction Transparency.

ABSTRACT

Digital currency is an innovation arising from the expansion of the Internet, and due to its economic function, it is one of the issues of social sciences. Digital currency is the realization of an economic idea in the form of a computer program that has quickly passed the stage of acceptance by society. In this paper, an attempt has been made to examine and explain the jurisprudential nature and impact of digital currency in preventing money laundering. The present paper is descriptive and analytical using the library method. The findings indicate that the general acceptance and ability to buy and sell digital currency, which is based on intellectual benefits, can be an important reason for it to be recognized as valid currency by jurisprudence. One of the disadvantages of digital currency is the possibility of misuse of this currency in the crime of money laundering. The hiddenness of users and activists of digital currency can lead to its use in money laundering, but monitoring it through exchanges and creating a platform of transparency in transactions can prevent money laundering through digital currency, which itself requires the legalization of buying and selling this type of currency and drafting the necessary laws in this regard. Therefore, it is necessary for economic policy makers to take a careful approach towards digital currency and while accepting this type of currency, the necessary rules should be set and formulated in this regard. This issue is more important when it is noticed; the country's economy cannot be indifferent to monetary and financial developments at the international level.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article: Jalili, A; Pilehvar, M & Sadeghi Shahpar, A (2023). "Investigating the Legal Nature of Digital Currency and its Role in Preventing Money Laundering" . *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 3(1): 17-29.

انجمن علمی فقه‌جرای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌جرای تطبیقی

www.jccj.ir

فصلنامه فقه‌جرای تطبیقی

دوره سوم، شماره اول، بهار ۱۴۰۲

بررسی ماهیت فقهی ارز دیجیتال و نقش آن در پیشگیری از جرم پول‌شویی

عباس جلیلی^۱، مرضیه پیلهور^{۲*}، علی صادقی شهپر^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.

۲. استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. (نویسنده مسؤول)

۳. استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.

چکیده

ارز دیجیتال یک نوآوری برخاسته از گسترش اینترنت است و به دلیل کارکرد اقتصادی یکی از مسائل علوم اجتماعی است. ارز دیجیتال تحقق یک ایده اقتصادی در قالب یک برنامه رایانه‌ای است که به سرعت مرحله پذیرش از سمت جامعه را طی کرده است. در این مقاله تلاش شده به بررسی و تبیین ماهیت فقهی و تأثیر ارز دیجیتال در پیشگیری از جرم پول‌شویی پرداخته شود. مقاله حاضر توصیفی تحلیلی بوده و با استفاده از روش کتابخانه‌ای به بررسی موضوع مورد اشاره پرداخته شده است. یافته‌ها بر این امر دلالت دارد که پذیرش عمومی و قابلیت خریدوفروش ارز دیجیتال که مبنی بر منفعت عقلایی است، می‌تواند دلیل مهمی باشد که از جانب فقه به‌عنوان ارز معتبر شناخته شود. یکی از اشکالات ارز دیجیتال امکان سوءاستفاده از این ارز در جرم پول‌شویی است. پنهان بودن کاربران و فعالان ارز دیجیتال می‌تواند زمینه‌ساز استفاده از آن در پول‌شویی گردد اما نظارت بر آن از طریق صرافی‌ها و ایجاد بستر شفافیت در معاملات می‌تواند باعث پیشگیری از پول‌شویی از طریق ارز دیجیتال گردد که خود نیازمند قانونی شدن خریدوفروش این نوع ارز و تدوین قوانین لازم در این خصوص است. بنابراین لازم است سیاست‌گذاران اقتصادی نسبت به ارز دیجیتال رویکرد دقیقی در پیش گرفته و ضمن پذیرش این نوع ارز، قواعد لازم در این خصوص تنظیم و تدوین شود. این موضوع وقتی اهمیت بیشتری دارد که توجه شود، اقتصاد کشور نمی‌تواند به تحولات پولی و مالی در سطح بین‌المللی بی‌تفاوت باشد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۷-۲۹

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید: ۸۵۴۱-۴۷۷۱-۰۰۲-۰۰۰۰۰۰۰۰

تلفن: +۹۸۸۱۳۴۴۸۱۰۰۰

ایمیل: Pilehvar.ma@gmail.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۴

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۱

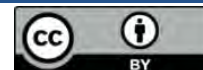
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۱/۰۱

واژگان کلیدی:

ارز دیجیتال، پیشگیری، پول‌شویی، شفافیت معاملات.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

پول‌شویی دارای آثار مخرب متعددی در اقتصاد و بازارهای مالی است. پول‌شویی، چالش مهمی برای سلامت نظام مبادلات مالی در سطح جهان است. پول‌شویی به‌عنوان یک جرم اقتصادی تأثیر منفی چشم‌گیری بر رشد و توسعه اقتصادی کشورها به‌جای می‌گذارد. در قطعنامه‌ای که در ژوئن ۱۹۹۸ در مجمع عمومی سازمان ملل متحد تصویب شد، برآورد شد سالانه دست‌کم دو میلیارد دلار پول تپه‌پیر می‌شود. تخریب بازارهای مالی، فرار سرمایه به‌صورت غیرقانونی از کشور، کاهش بهره‌وری در بخش واقعی اقتصاد، ایجاد بی‌ثباتی در روند نرخ‌های ارز و بهره، توزیع نابرابر درآمد، تخریب بخش خارجی اقتصاد از جمله اثرات منفی پول‌شویی است (تاج‌فر، ۱۳۸۸: ۷۳). باوجود برنامه‌های آزادسازی‌های کشورها و تسهیل جریان بین‌المللی سرمایه‌ها در دهه‌های اخیر و جهانی‌شدن اقتصاد، به‌ویژه باوجود گسترش نقل و انتقالات الکترونیکی و اینترنتی وجوه، برنامه مبارزه با پول‌شویی از حساسیت بیشتری برخوردار شده است، زیرا تکنولوژی‌های جدید نقل‌وانتقال وجوه از قبیل ارزهای دیجیتال، همان‌گونه که باعث تسهیل امور مالی و نقل‌وانتقال وجوه برای فعالان اقتصادی می‌شود؛ به همان نسبت نیز می‌تواند سبب تسهیل نقل‌وانتقال پول‌های کثیف شود (عبداله‌زاده رامهریزی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷). در چند سال اخیر دانش به‌کارگیری ارز دیجیتال تنها در اختیار عده محدودی از علاقه‌مندان مجامع اینترنتی بوده اما امروزه اندازه بازار ارز دیجیتال از بازار کل شرکت‌های سهامی برخی از ملت‌های کوچک و متوسط دنیا بزرگ‌تر است (مرادزاده، ۱۳۹۵: ۵). استفاده از ارز دیجیتال یک روش جایگزین برای سیستم مالی جهانی است. بخش‌های بانکی، سرمایه‌گذاران، دولت‌ها و شرکت‌ها به استفاده از این نوع ارزها علاقه نشان داده‌اند (احمدی علیائی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳). ارز دیجیتال یکی از مصادیق مهم مبادلات مالی است که لازم است ماهیت و قواعد متناسب آن بررسی و تحلیل شود. این موضوع به‌ویژه در شرایطی که نگرانی و دغدغه‌هایی در خصوص امکان پول‌شویی از طریق این نوع ارز مطرح است اهمیت به‌سزایی دارد.

در خصوص ارز دیجیتال پژوهش‌های متعددی انجام شده است: حسام خزایی در مقاله‌ای، مجازات پول‌شویی مدرن و ارز دیجیتال در حقوق کیفری ایران را بررسی کرده است (خزایی، ۱۴۰۱). مجتبی فرهمند و محسن جلیلی پیرانی نیز در مقاله‌ای، به بررسی ارزهای دیجیتال و جرائم مالی آینده پرداخته‌اند (فرهمند و جلیلی پیرانی، ۱۴۰۱). همچنین اعظم زارع در مقاله‌ای رژیم حقوقی رمز ارزهای دیجیتال را با نگاهی به حقوق ایران بررسی کرده است (زارع دار، ۱۴۰۱). در مقاله حاضر اما تلاش شده به بررسی این سؤال مهم پرداخته شود که ماهیت فقهی ارز دیجیتال و تأثیر آن در پیشگیری از پول‌شویی به چه صورت است؟ فرضیه مقاله بدین شکل قابل طرح است که «قابلیت خریدوفروش ارز دیجیتال و پذیرش عمومی آن از دلایل پذیرش آن به عنوان ارز معتبر از منظر فقهی و حقوقی است. ایجاد بستر شفاف و نظارت بر معاملات ارز دیجیتال از طریق صرافی‌ها می‌تواند در پیشگیری از پول‌شویی از طریق این نوع ارز تأثیرگذار باشد». به‌منظور بررسی سؤال مورد اشاره ابتدا مفهوم ارز دیجیتال، پول‌شویی و پیشگیری بررسی شده، در ادامه از ماهیت فقهی ارز دیجیتال بحث شده و در نهایت راهکارهای پیشگیری از پول‌شویی از طریق ارزهای دیجیتال موردبررسی قرار گرفته است.

۱- مفهوم ارز دیجیتال، پول‌شویی و پیشگیری

۱-۱- ارز دیجیتال

تجارت در عصر کنونی از مرزها عبور کرده و پا به عرصه جهانی گذاشته است. در این میان وجود واسطه‌های زیاد از جمله نهادهای بین‌المللی باعث افزایش مشکلات در انجام معاملات جهانی گردیده است. به همین علت ارز دیجیتال ایجاد گردید تا دست واسطه‌ها را در این میان کوتاه کرده و در روابط پولی و تجاری تسهیل ایجاد کند (عبداله‌زاده رامهریزی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹). ارز دیجیتال، به معنای پول رمزگذاری شده اولین بار در سال ۱۹۹۸ مطرح شد. درواقع ایده جدیدی از پول مطرح گردید که از روش رمزگذاری کامپیوتری برای کنترل تولید پول و انجام معاملات بدون واسطه و مرجع مرکزی استفاده می‌شود (دهقانی اشکذری، ۱۳۹۸: ۱۲). پول‌های مجازی و رمز ارز هر دو از

غیرمتمرکز فاقد مدیریت متمرکز است و اداره عملکرد آن توسط کاربرانی از سراسر جهان صورت می‌گیرد. بیت کوین، لایت کوین و ریبل نمونه‌هایی از این مواردند (آذرنیوار، ۱۳۹۶: ۹۸). از جمله ویژگی‌های ارزهای فیزیکی می‌توان به ویژگی‌های مشابه آن‌ها اشاره کرد. اما امکان معامله لحظه‌ای و انتقال و بدون محدودیت مالکیت ارز، در این نوع ارزها وجود دارد. این ارزها ممکن است برای معامله مورد استفاده قرار بگیرند. اما امکان دارد که در برخی موارد ویژه مثل استفاده از بازی‌های آنلاین یا شبکه‌های مجازی محدود شوند (صفا، ۱۳۹۷: ۴۷). در حال حاضر ارز دیجیتال بسیاری به وجود آمده‌اند که معروف‌ترین و مهم‌ترین آن‌ها بیت‌کوین است. بین بیت‌کوین و سایر ارز دیجیتال تفاوت ماهوی وجود ندارد. تفاوت‌ها صرفاً به فرایند شکل‌گیری و امنیت آن‌ها برمی‌گردد. همه ارز دیجیتال غیرمتمرکز بوده و تحت نظارت هیچ ارگان یا دولتی نیست و توسط کیف پول نرم‌افزاری بر روی گوشی‌ها یا لب تاب ذخیره می‌شود اما بیت کوین از بلاک چین به‌عنوان یک فناوری پیچیده بهره می‌برد، در واقع بلاک چین یک پایگاه داده می‌باشد که اولین بار بیت کوین از آن استفاده کرد. گفته شده در حال حاضر ۶۹ درصد کل بازار ارز دیجیتال در اختیار بیت‌کوین است، هرچند ۱۳ درصد در اختیار اتریوم و مابقی در اختیار رمز ارزهای شاخص دیگری همچون بایننس کوین، کاردانو، ریبل، تتر، پولکادوت، لایت کوین، دوج کوین، چین لینک و بیت‌کوین کش و غیره است که بر ارسال واحدهای پولی مختلف، طراحی و ایجاد شده‌اند (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷). بیت‌کوین در واقع یک ارز دیجیتال ارائه شده توسط شرکت خصوصی است که باهدف مبارزه با انحصار دولت در عرصه پول طراحی گردیده است (سپهری نهاد، ۱۳۹۵: ۵). از لحاظ کارکردی این عبارت صحیح است که بیت‌کوین نوعی ارز دیجیتال است که به کاربران این فرصت را می‌دهد اقدام به انتقال پول به صورت غیرقابل بازگشت و بدون هیچ واسطه‌ای مبادرت ورزند (صیاد معروف و همکاران، ۱۳۹۴: ۸). گره‌های شبکه هر معامله را در شبکه اعلام می‌کنند که پس از تأیید در یک سیستم اثبات کار، در یک تاریخچه عمومی به نام بلاک چین ذخیره می‌شود.

نمونه‌های ارز دیجیتال هستند اما برعکس این عبارت صحیح نیست. در واقع نمی‌توان ارز دیجیتال را به این دو گروه محدود کرد (Wagner, 2015: 12). به عبارتی دیگر ارز دیجیتال، ارزش پول واحدهای پولی منتشر شده از سوی دولت یا بخش خصوصی است که به شکل الکترونیکی بر روی یک وسیله الکترونیکی ذخیره شده است (شاکری و مسلمی، ۱۳۹۶: ۹). بیشتر ارز دیجیتال به منظور امنیت بیشتر، حذف واسطه‌ها و ناشناس بودن طراحی شده‌اند. ارز دیجیتال، ارزهایی هستند که از رمزنگاری برای انتقال در اینترنت استفاده می‌کنند، رمزنگاری‌های ارز دیجیتال غیرقابل هک و پیگیری هستند (میرغفوری و همکاران، ۱۳۹۷: ۷).

ارز دیجیتال یک واحد پولی بر پایه اینترنت بوده که از صفر و یک برای تبدیل کالا و خدمات استفاده می‌کند و وجود خارجی ندارد. در سال ۲۰۱۲ ارز دیجیتال توسط بانک مرکزی اروپا این‌گونه تعریف گردید که ارز دیجیتال یا همان پول مجازی نوعی پول بر واحد غیر قانونمند است که به وسیله توسعه‌دهندگان آن صادر و کنترل می‌شود و توسط کاربران یک جامعه مجازی مورد قبول و استفاده قرار می‌گیرد (Hodson, 2014: 17). ارز یا پول دیجیتال، در دو حالت غیرمتمرکز و متمرکز انجام می‌شود. ارز دیجیتال غیرمتمرکز یک شبکه هم‌تا به هم‌تا یعنی نقطه به نقطه است که حاصل توافق تعدادی از کاربران می‌باشد که نرم‌افزار ارز دیجیتال را در رایانه خود داشته و با کمک اینترنت به یکدیگر وصل می‌باشند در ارزهای غیرمتمرکز همه چیز به توافق و اجماع طرفین معامله دارد (رفیعی، ۱۳۹۷: ۱۸). معنای دیجیتال که نیز ماهیت الکترونیکی ارز می‌باشد. برای استفاده از علم و تکنیک رمزنگاری در خلق این ارزها مورد توجه قرار گرفته است. ارزهای دیجیتالی را نباید با فیات یکی دانست. ارز فیات نوعی ارز واقعی است که پول ملی نامیده می‌شود. ارز واقعی، نوعی اسکناس است که دولت به‌عنوان پول رایج خود آن را تعیین می‌کنند. همین‌طور ارز کارکردهای فوق را دارد. ارز دیجیتال متمرکز برعکس ارز غیرمتمرکز مدیریت واحد دارد و برای مدیریت آن مقرراتی وجود دارد که اختیار خارج کردن آن‌ها از چرخه گردش وجود دارد. در میان این ارزها می‌توان به دلار لیندن اشاره کرد (محمودی، ۱۳۹۸: ۵۱۱). ارز مجازی

۲-۱- پول شویی

پول شویی دارای تعاریف مختلف موسع و مضیق می‌باشد. در تعریفی عنوان شده است که پول شویی عبارت است از کلیه عملیات اقتصادی که بر روی پول مشکوک انجام می‌شود تا به صورت قانونی درآمد (صحرائیان، ۱۳۸۱: ۵۱). در تعریف دیگری پول شویی مخفی نمودن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آن‌ها به اموال پاک است، به طوری که یافتن منبع اصلی مال غیرممکن یا بسیار دشوار گردد (میر محمدصادقی، ۱۳۷۷: ۲۷). پول شویی در اصطلاح حقوقی عبارت است از مرتکب منشأ درآمدهای ناشی از جرم را پاک می‌کند و با پاک نمودن آن، یافتن منبع اصلی آن را بسیار دشوار یا غیرممکن می‌سازد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۱). پول شویی یک فعالیت غیرقانونی است که طی انجام آن، عواید و درآمدهای ناشی از فعالیت‌های غیرقانونی به نحوی، ظاهری قانونی به خود بگیرد، به عبارت دیگر پول‌های کثیف ناشی از اعمال خلاف به پول به ظاهر تمیز تبدیل گردیده و به چرخه اقتصاد رسمی وارد می‌شود. پول شویی فعالیتی مجرمانه، در مقیاس بزرگ، گروهی، مستمر و درازمدت است که ممکن است از مرزهای جغرافیایی کشور مفروض نیز فراتر رود (رهبر و همکاران، ۱۳۸۷: ۲). در تعریف دیگری به طور خلاصه و عام، پول شویی عبارت از «انجام هرگونه عملیات به منظور قانونی جلوه دادن درآمدهای غیرقانونی». همچنین در حقوق خارجی، نیز پول شویی یا تطهیر پول را مربوط به وارد نمودن منافع حاصل از ارتکاب جنایت در سیستم مالی، جهت مشروع جلوه دادن آن‌ها می‌دانند که اغلب در خصوص جرائم قاچاق تسلیحات و جرائم یقه سفیدها به وجود می‌آید. (Lawrence, 2006: 89)

شده‌اند، از این کنوانسیون الهام گرفته و با استفاده از آن تنظیم و تصویب شده‌اند (صحرائیان، ۱۳۸۱: ۲۵). اصولی که در شورای اروپا مطرح و با تصویب بیانیه بال رهنمود شد که ادامه تلاش‌ها در زمینه پول شویی به ظهور سازمان فتن انجامید. این کارگروه توسط رهبران گروه YG با توجه به آنکه تا زمان وظیفه آن منحصر با مبارزه با پول شویی بود تحت عنوان «گروه ویژه اقدام مالی» تأسیس گردید.

ایران نیز مانند بسیاری از کشورها در قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶ در ماده ۲ پول شویی را تعریف نموده است. که مطابق آن پول شویی عبارت است از: الف) تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از ارتکاب جرم با علم به منشأ آن، ب) تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان یا کتمان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم به دست آمده یا کمک به مرتکب جرم منشأ به نحوی که مسؤول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود، پ) پنهان کردن یا کتمان کردن منشأ و منبع، محل نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به طور غیرمستقیم یا مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم تحصیل شده باشد. با توجه به تعریف قانون گذار می‌توان عنوان داشت که با گسترش گروه‌های سازمان یافته فراملی و ارتکاب جرائم متعددی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، قاچاق اعضای بدن، قاچاق اسلحه و مهمات جنگی و غیره و کسب و درآمدهای کلان ناشی از این جرائم توسط این گروه‌ها در سطح بین‌المللی، پول شویی به عنوان جرم سازمان یافته فراملی مطرح شده است.

۳-۱- پیشگیری

واژه پیشگیری در لغت به معنای ممانعت کردن آمده است (معین، ذیل کلمه). پیشگیری در اصطلاح عبارت است از اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از رخدادهای بد و ناخواسته است. در مفهوم عام پیشگیری از جرم به هر عملی اطلاق می‌شود که نتیجه آن جلوگیری از ارتکاب جرم است (نیازپور، ۱۳۹۳: ۱۰۲). در مفهوم خاص پیشگیری، مجموعه اقداماتی است به جز اقدامات کیفری که هدف غایی آن جلوگیری از ارتکاب جرم است (فرزین راد و محمدی فرد، ۱۳۹۵: ۱۲۱).

لازم به ذکر است که پول شویی که برای اولین بار در سطح بین‌المللی مطرح شد، فقط به تطهیر اموال کثیف ناشی از تجارت مواد مخدر اطلاق شد. ماده ۳ کنوانسیون سازمان ملل در خصوص مواد مخدر و داروهای روان گردان مصوب ۱۹۸۸ در وین، به عنوان اولین سند بین‌المللی، توجه جهانیان را به مسأله پول شویی جلب کرد؛ این کنوانسیون در بین اسناد بین‌المللی در زمینه پول شویی دارای جایگاه خاصی است و سایر اسناد بین‌المللی که پس از آن در این زمینه نگاشته

شیء، دست‌کم دارای یکی از دو ویژگی پیش رو باشد: «منفعت» یا «خاصیت»؛ دوم، عقلا به‌حسب عادتشان، به خاطر منفعت یا خاصیت این شیء، آن را جمع‌آوری کنند؛ سوم، عقلا در برابر این شیء مال پرداخت کنند. اگر عقلا برای آن، مال پرداخت نکنند، مالیت ندارد؛ برای نمونه، عقلا برای آب در کنار نهر در عین داشتن منفعت و خاصیت، مال پرداخت نمی‌کنند؛ چهارم، منفعت یا خاصیت مقوم مالیت شیء، مورد نهی شارع نباشد. برای نمونه، شراب به‌واسطه نهی شارع مالیت ندارد (نأیینی، ۱۴۱۳: ۳۶۵/۲).

علاوه بر مالیت، در معاملات، به‌طور معمول، مراعات شروطی در جانب عوضین، همچون نبود موانع تصرف در مال مورد معامله، علم به مقدار عوضین و قدرت بر تسلیم آن‌ها لازم است (انصاری، ۱۴۱۵: ۲۱۰/۴). در خصوص متعاملین نیز، شرایطی هم چون قصد مدلول عقد، اختیار، مالک یا مأذون از طرف مالک بودن، اجازه مولی برای معاملات عبد، تعیین مالکین نزد برخی از فقها، نبود اسباب حجر و ممنوعیت از تصرف در متعاملین مثل نرسیدن به بلوغ، نداشتن رشد، جنون، سفاهت، مبتلا نبودن به مرض موت برای تصرف در مازاد از ثلث طبق نظر مشهور، مفلس نبودن شرط است (کاملی تستری، ۱۳۱۱: ۱۱۵-۱۱۹؛ نأیینی، ۱۴۱۳: ۱۸۱/۲). در صیغه عقد نیز شروطی هم چون ایجاب و قبول لفظی و ترتیب بین ایجاب و قبول لازم است (انصاری، ۱۴۱۵: ۱۴۰/۳). شروط صیغه عقد در خریدوفروش رمز ارزها به‌طور معمول، منتفی است؛ زیرا معاملات غالباً به‌صورت مقوله و سپس جابه‌جایی و تبادل ارزها انجام می‌شود؛ به این صورت که فروشنده ارز خود را در صرافی عرضه و سپس خریداری پیدا می‌شود.

۳- وضعیت حقوقی ارز دیجیتال در ایران

با توجه به رشد و توسعه تکنولوژی‌های نوین جهان، در ایران هم می‌بایست پا به‌پای این پیشرفت‌ها گام برداشت و می‌بایست قادر باشیم در سیستم مالی کشور، منطبق بر سیستم‌هایی باشیم که برای پرداخت و ارزش‌گذاری در همکاری یا فعالین مالی هستند (احمدزاده و عرب عامری، ۱۳۹۶: ۴). برای همین، بیت‌کوین در ایران با مزایای بسیاری

این مفهوم هم شامل اقدامات کیفری و هم شامل اقدامات غیرکیفری است، زیرا هدف اصلی آن مقابله با جرم است. آنچه امروزه به پیشگیری در جرم‌شناسی شناخته شده است، پیشگیری قبل از ارتکاب جرم و غیرکیفری است، بدین‌جهت که قاعده پیشگیری بهتر از درمان است، موردقبول صاحب‌نظران بسیاری از علوم قرار گرفته و برای جامعه نیز به‌صرفه‌تر به نظر می‌رسد. تردیدی نیست که با پیشرفت وسایل ارتباطی، امکان وقوع جرم، پیوسته رو به افزایش است، بنابراین باید برای نیل به جامعه سالم در کنار اصلاح، به پیشگیری نیز پرداخته شود. امروزه می‌توان به انواع مختلفی از روش‌های پیشگیرانه وضعی (کنشی یا غیر کنشی) اشاره داشت تا نسبت به ارتکاب جرائم پول‌شویی بتوان آن‌ها را اجرا نمود تا از ارتکاب این‌گونه جرائم پیشگیری گردد. پیشگیری جامعه مدار یکی از صورت‌های پیشگیری وضعی از جرایم است.

۲- ماهیت فقهی ارز دیجیتال

در تبیین و تحلیل ماهیت ارز دیجیتالی باید اذعان کرد که فقه امامیه با توجه ظرفیت مدیریت جامعه باید با موضوعات روز و مستحدثه به نحوی برخورد کند که در صورت امکان اصلاح ماهیت یک موضوع روز، به‌گونه‌ای عمل شود که جامعه و حاکمیت در عین رعایت جوانب اسلامی، از امتیازات و فواید حاصل از آن موضوع محروم نشود. برخی از فقها مانند آیت‌الله نوری همدانی و آیت‌الله مکارم شیرازی بر این باورند: «با توجه به عدم وجود پشتوانه و مشکلاتی دیگر از این قبیل، ورود به آن جائز نیست» (پورتال بانکداری اسلامی، ۱۴۰۱). در این خصوص لازم به توضیح است مال در نگاه عرفی چیزی است که عقلا و مردم به آن راغب باشند. دقت در تعبیر فقها حاکی از آن است که ایشان معنای عرفی را به انضمام شرط وجود منفعت محلله (حلال و مباح شرعی) پذیرفته‌اند (خویی، ۱۴۱۳: ۳/۲). در تبیین مالیت ارز دیجیتال و مشروعیت خریدوفروش آن‌ها لازم به ذکر است که «مال» در لغت به معنای «تمام چیزهایی است که انسان آن‌ها را مالک می‌شود» (فیروزآبادی، ۱۴۱۵: ۴۱۸/۳؛ ابن منظور، ۱۴۱۴: ۱۳۵/۱۱). در تشریح مطلب مورد اشاره، میرزای نأیینی، چهار شرط را برای مالیت یک شیء برشمرده است: نخست،

پول شویی و بانک مرکزی قرار می‌دهد (پریزادی، ۱۳۹۶: ۱۱). مدتی است که شورای عالی فضای مجازی در حال بررسی تدوین قوانین و تعیین موضع دولت ایران در قبال این ارز دیجیتال است؛ اما فعلاً وضعیت رسمی ارز دیجیتال در ایران مبهم است و دولت واکنش مشخصی درباره آن نداشته است.

۴- نقش ارز دیجیتال در پیشگیری از جرم پول شویی

با توجه به ویژگی‌های خاص جرم پول شویی، عمده تدابیر پیش‌بینی شده برای پیشگیری از آن، از نوع پیشگیری وضعی است. در پیشگیری وضعی با شناسایی موقعیت‌هایی که جرم در آن واقع شده است، سعی می‌شود با تغییر و اصلاح موقعیت‌ها از بروز جرم جلوگیری می‌شود. پیشگیری از جرم پول شویی مستلزم شناخت بازارهای پول شویی است. بی‌شک عواید جزئی و خرد ناشی از جرم قابلیت تطهیر در دادوستدهای روزمره و برای ضروریات زندگی را دارد که پیشگیری از این دسته پول شویی‌ها امری بسیار دشوار است، ولی پول شویی در حجم بسیار گسترده نیازمند ورود در بازارهای مالی و سرمایه‌گذاری است (رستمی غازانی و بابایی کنگ لو، ۱۳۸۹: ۱۱۵). در این میان بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشند چراکه اولاً با توجه به تجهیز بانک‌ها و مؤسسات مالی به فناوری ارتباطات نوین امکان جابجایی سریع و بدون حضور فیزیکی وجود دارد؛ ثانیاً حجم زیاد مبادلات به بانک فرصت بررسی و تجزیه و تحلیل نقل و انتقالات را نمی‌دهد؛ ثالثاً مجرمین پول شویی می‌توانند از طریق اینترنت در خارج از کشور محل پول شویی، مرتکب آن شوند. لذا با توجه به مسأله عنوان شده، عمده تدابیر پیشگیری وضعی در خصوص جرم پول شویی ناظر به مؤسسات مالی و بانک‌ها است. در ادامه تلاش شده به روش‌های پیشگیری از پول شویی از طریق ارز دیجیتال پرداخته شود. شفافیت مبادلات مالی و کنترل و مبادلات ارز دیجیتال و همکاری بین‌المللی مهمترین سازوکارهای تاثیر ارز دیجیتال در پیشگیری از جرم پول شویی است که در ادامه بررسی می‌شود.

۴-۱- شفافیت مبادلات مالی

مثل تراکنش سریع و بی‌واسطه (مانند بانک یا مؤسسات مالی)، نقل و انتقالات بین‌المللی، کارمزد خیلی کم، قادر است تأثیری شگرف بر نظام بانکی و مالی کشور ایران بگذارد. در ایران مشخص نیست که از چه سالی و چگونه توجه به پول‌های مجازی جلب شد، لذا اولین پول مجازی که مورد دادوستد قرار گرفت، بیت‌کوین بود؛ اما در میان تارنماهایی که تاکنون برای تولید و خریدوفروش آن ایجاد شده، به نظر می‌رسد که نخستین تارنما «ایران بیت کش»، نخستین مرکز خریدوفروش بیت‌کوین در ایران بوده است که در سال ۱۳۹۰ طراحی شده است. این تارنما که با عنوان ایران بیت کش فعالیت می‌کند در معرفی بیت‌کوین، آن را پول آینده می‌نامد و بخش‌های مختلف تارنما، چگونگی تولید و خریدوفروش آن را نشان می‌دهد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸). نمی‌توان گفت که بیت‌کوین در ایران قانونی است یا خیر. در حال حاضر برخی از صرافی‌هایی در ایران وجود دارند که به صورت لحظه‌ای و بلادرنگ بیت‌کوین را خریدوفروش می‌کنند (ملکی، ۱۳۹۷: ۴)

در حال حاضر یکی از برنامه‌هایی که اخیراً در نظام بانکی کشور با جدیت بیشتر و در راستای استفاده مطلوب و عملی از ویژگی‌ها و مزایای فناوری اطلاعات و ارتباطات، دنبال شده است استقرار طرح ارز دیجیتال ملی است. در واقع با توجه به نقش مهمی که رفته‌رفته ارز دیجیتال در تجارت الکترونیک ایجاد می‌کند، ورود به فضای دنیای ارز دیجیتال ناگزیر به نظر می‌رسد. ایران نیز با توجه به حضور در مبادلات بین‌المللی که گاهی در سایه تحریم‌ها انجام می‌شود نمی‌تواند نسبت به ارزهای دیجیتال بی‌تفاوت باشد (اسلامی طراقی و صباغ زاده، ۱۳۹۷: ۳). گرچه ارز دیجیتال مانند بیت‌کوین نیازمند توجه مراکز عالی سیاست‌گذاری هستند، اما سیاست‌گذاری ارز دیجیتال در همه این کشورها به نهادهای ذی‌صلاح در قوه مجریه تکلیف شده است. نخستین گام در تعیین مراجع ذی‌صلاح، تعریف ارز دیجیتال با توجه به فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی کشور است. جنبه‌های پولی ارز دیجیتال و مسائلی که به واسطه کارکرد پولی ارز دیجیتال حادث می‌شوند، پرداختن به ارز دیجیتال را در حیطه صلاحیت شورای پول و اعتبار، شورای عالی مبارزه با

اطلاعات مالی تهیه و ارسال شده است، منع شوند (بانک مرکزی، بی تا: ۱۳).

در همین حال، قوانینی در کشورهای مختلف در زمینه بانکها وجود دارد که باعث شفافیت تراکنشهای بانکی شده و از پولشویی جلوگیری به عمل می آورد. در ایران مطابق ماده ۵ اصلاحیه قانون مبارزه پولشویی مصوب ۱۳۹۷: کلیه صاحبان مشاغل غیرمالی و مؤسسات غیرانتفاعی و همچنین اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانکها مؤسسات مالی و اعتباری، بیمهها، بیمه مرکزی، صندوقهای قرضالحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه، شهرداریها، صندوقهای بازنشستگی، نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونیهای اعتباری، صرافیها، بازار سرمایه (بورسهای اوراق بهادار) و سایر بورسها شرکتهای کارگزاری، صندوقها و شرکتهای سرمایه گذاری و همچنین مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام می باشد از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی ایران و غیر آنها مکلفاند آیین نامه های اجرائی هیأت وزیران در ارتباط با این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم را اجرا کنند. اما نکته قابل توجه اینکه، تبادل ارز دیجیتال خارج از سیستم بانکی و در نتیجه دور از دسترس سازوکارهای نظارتی که در این زمینه وجود دارد صورت می گیرد. با این حال، با توجه به اینکه زنجیره بلوکی در دسترس عموم نهادهای ذی ربط در امر مبارزه با پولشویی است، برخلاف تراکنشهای صورت گرفته از طریق بانک، دستگاههای متولی امر، نیازمند همکاری نهادی ثالث همچون بانک نبوده و مستقیماً می توانند تبدلات مالی را رصد نمایند. در واقع نهادهای مربوطه بدون هیچ گونه محدودیت قانونی و یا مانع از سوی نهادهای ثالث می تواند به زنجیره بلوکی به صورت آزادانه دسترسی داشته باشند و دست کم تاریخچه تراکنشهای مالی را دنبال کنند (Weinstein, 2015: 12). با این توصیف، علیرغم اینکه تراکنشهای ارز دیجیتال از قبیل بیت کوین خارج از نظام بانکی انجام می شود اما وجود زنجیره بلوکی در ارزهای دیجیتالی مانند بیت کوین می تواند به عنوان ابزار جرم یابی مورد استفاده قرار گیرد.

شفافیت مبادلات مالی از عوامل پیشگیری از پولشویی است. هویت طرفین و مبدأ و مقصد، مهم ترین عناصر در مظنون به پولشویی قلمداد شدن یک تراکنش مالی می باشند. گروه ویژه اقدام مالی موسوم به اف.ای.تی.اف در توصیه های چهل گانه خود به دنبال ایجاد چهارچوبی به منظور ایجاد تعادل میان جلوگیری از ارائه خدمات به مجرمین و از طرف دیگر، جذب مشتری می باشد (وایزی، ۱۳۹۵: ۱۲۲). سازوکارهایی که بروز جریانهای نامشروع مالی را امکان پذیر می سازند، نتیجه رابطه و همکاری متقابل میان دولت های نهان کار و وکلاء، حسابداران و بانکدارانی است که قالبها و ساختارهای لازم را برای سهولت این امر به وجود می آورند و سپس دولت های نهان کار با استفاده از رژیم های سیاسی و حقوقی، به کارکرد آنها کمک می کنند، و این عدم شفافیت است. بنابراین به آسانی می توان پذیرفت که میان حاکم بودن اصل شفافیت از یک سو، حجم جریانهای نامشروع مالی از سوی دیگر، رابطه معکوس برقرار است. اساس استدلال هایی که به نفع ترویج و تحکیم شفافیت ارائه شده است، ضرورت تحقق عدالت در جامعه انسانی است (عبدالله زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۰). مطابق توصیه شماره ۲۰ اف.ای.تی.اف، اگر یک مؤسسه مالی مشکوک شود یا دلایل منطقی برای مشکوک شدن داشته باشد مبنی بر این که وجوه مورد نظر، عواید یک فعالیت مجرمانه و یا مرتبط با تأمین مالی تروریسم است، در آن صورت مؤسسه مزبور باید بر اساس قانون ملزم شود فوراً مراتب شک خود را به واحد اطلاعات مالی، گزارش دهد. توصیه شماره ۲۱ تصریح می کند که مؤسسات مالی، مدیران، کارکنان ارشد و تمامی کارمندان آنها: الف. اگر موارد مشکوک را با حسن نیت به واحد اطلاعات مالی گزارش کنند حتی در صورتی که درباره فعالیت مجرمانه منشأ، اطلاع دقیقی نداشته باشند و صرف نظر از وقوع یا عدم وقوع فعالیت غیرقانونی به صورت واقعی باید طبق قانون از مسؤلیت کیفری و مدنی ناشی از نقض هرگونه محدودیت قراردادی یا قانونی، مقرراتی و یا اجرایی ناظر بر افشای اطلاعات معاف باشند. ب. به موجب قانون، از افشای این امر که گزارش معاملات مشکوک و یا سایر اطلاعات مربوط، برای واحد

از طرفی خریدوفروش ارز دیجیتال در بسیاری موارد از طریق صرافی‌ها انجام می‌شود. در این صورت می‌توان قوانین حاکم بر پول‌شویی در خصوص نظام بانکی را به صرافی‌ها نیز تعمیم داد. مطابق ماده ۵ قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۹۷ کلیه اشخاص حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری، بیمه‌ها، بیمه مرکزی، صندوق‌های قرض‌الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه و شهرداری‌ها مکلف‌اند آیین‌نامه‌های مصوب هیأت‌وزیران در اجرا این قانون را به مورد اجرا گذارند. هرچند در ماده مورد اشاره به صرافی‌ها اشاره نشده اما ضروری است که آن‌ها نیز متعهد شود مفاد مورد اشاره را رعایت نمایند.

۴-۲- کنترل مبادلات ارز دیجیتال و همکاری بین‌المللی

کنترل مبادلات ارز دیجیتال و همکاری بین‌المللی از دیگر سازوکارهای پیشگیری از پول‌شویی از طریق این نوع ارزها است. در مراحل مختلف چرخه اطلاعات ارز دیجیتال شامل: شروع به کار، ارزیابی، راه‌حل، پیاده‌سازی، عملکرد، پایان کار، باید در مسیر مکانیزم‌های امنیت شامل: الگوریتم‌های رمزنگاری (الگوریتم‌های متقارن، الگوریتم‌های نامتقارن، الگوریتم هاش)، گواهی دیجیتال، امضای دیجیتال باید از مکانیزم‌های جدید مانند سیستم ضدپول‌شویی هوشمند نیز بهره‌مند گشت (قاجارقیونلو، ۱۳۹۱: ۵۰). بر همین اساس، پیاده‌سازی سیاست جنایی و راهبرد منسجم مبارزه با پول‌شویی چه به صورت سنتی و چه به شکل سایبری و از طریق ارز دیجیتال نیازمند مدیریت تخصصی در سطح ملی است. در ایران شاید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران کلیدی‌ترین نهاد مسؤول در امر مبارزه و پیشگیری از پول‌شویی از طریق نظام پولی و بانکی است. در پول‌شویی به شیوه سنتی بانک مرکز در زمینه پیشگیری به‌طور کلی به سه گونه عمل می‌کند: الف) اطلاع‌رسانی عمومی قوانین و مقررات موجود در زمینه پول‌شویی، و همین‌طور انتشار اسامی مؤسسات مجاز. ب) بررسی شرایط مؤسسات در حال تأسیس و مؤسسان آن‌ها. ج) نظارت پسینی بر مؤسسات پس از اخذ مجوز (حسینی و آذری متین، ۱۳۹۴: ۱۳۵). در چنین شرایطی کنترل مبادلات ارز دیجیتال بدون هیچ‌گونه نظارتی نیست.

علاوه بر این، به دلیل ماهیت بین‌المللی پول‌شویی و همچنین ویژگی خاص ارز دیجیتال که محدود به یک جغرافیای سیاسی خاص نیست و همه فعالان در سراسر جهان با دسترسی به اینترنت امکان فعالیت در خریدوفروش را دارند، همکاری دولت‌ها در کنترل مبادلات در این حوزه نقش مهمی در پیشگیری از پول‌شویی از طریق ارز دیجیتال دارد. بر اساس توصیه شماره ۳۶ گروه ویژه اقدام مالی (اف.ای.تی.اف) کشورها باید برای پیوستن به کنوانسیون وین (۱۹۸۸)، کنوانسیون پالمو (۲۰۰۰)، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه فساد (۲۰۰۳) و کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (۱۹۹۹) و اجرای کامل آن‌ها، اقدامات فوری انجام دهند. همچنین حسب مورد، کشورها ترغیب می‌شوند، سایر کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط مانند کنوانسیون شورای اروپا درباره جرائم سایبری (۲۰۰۱)، کنوانسیون کشورهای آمریکایی علیه تروریسم (۲۰۰۲) و کنوانسیون شورای اروپا علیه پول‌شویی، تجسس، توقیف و مصادره عواید حاصل از جرم و تأمین مالی تروریسم (۲۰۰۵) را تصویب و اجرا کنند (زارع قاجاری و قائم‌مقامی، ۱۳۹۲: ۴۵). همچنین طبق توصیه شماره ۳۷ اف.ای.تی.اف، کشورها باید به سرعت، به صورت سازنده و مؤثر، در ارتباط با انجام تحقیقات، پیگرد قضایی و دادرسی در خصوص پول‌شویی، جرائم منشأ مرتبط و تأمین مالی تروریسم، گسترده‌ترین سطح ممکن از معاضدت قضایی را اجرا کنند. کشورها باید از مبانی و بسترهای حقوقی کافی برای معاضدت قضایی برخوردار بوده و نیز حسب مورد؛ دارای معاهدات، ساختارها یا سایر سازوکارهای مناسب برای افزایش همکاری‌ها باشند. لازم است کشورهای مختلف در صورت دریافت همکاری قضایی از سوی کشورهای دیگر، اطلاعات لازم را در اختیار درخواست‌کننده قرار دهند. این امر نیازمند توافقی‌های لازم میان کشورهای مختلف در این خصوص است. مطابق توصیه شماره ۳۹ اف.ای.تی.اف، کشورها باید به صورت سازنده و به نحو مؤثری درخواست‌های استرداد مرتبط با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم را بدون هیچ تأخیر غیرموجهی اجابت کنند. همچنین کشورها باید تمامی اقدامات ممکن را به عمل آورند تا اطمینان یابند بهشت امنی برای افراد متهم به تأمین مالی تروریسم، اقدامات

مبادلات مالی در سطح جهانی ضروری است وضعیت حقوقی آن مشخص و روشن شود. در خصوص تأثیر رمز ارزها بر توسعه تجارت باید گفت که با نگاهی به اقتصاد جهانی می‌توان دید که مرز معاملات از کشورها عبور کرده است. به همین دلیل نیاز به همکاری نهادهای مختلف در سطح جهانی وجود دارد و همگان درصدد یافتن راهی برای تسهیل تجارت جهانی هستند که یکی از این راه‌ها رمز ارزهایی مانند بیت‌کوین است؛ این پول بین‌المللی تحت مدیریت هیچ بانکی نبوده و می‌تواند برای خرید کالا از هرجایی در جهان مورداستفاده قرار بگیرد. امروزه تجارت بین‌الملل شکل پیشرفته و مدرن‌تر به خود گرفته و سهولت‌هایی را برای روابط تجاری بین کشورها ایجاد کرده که این سهولت‌ها و پیشرفت تکنولوژی اثرات خود را در قسمت عرضه و تقاضای کالا در سطح بازارهای جهانی گذاشته است. از تأثیری که تجارت بین‌الملل بر توسعه اقتصادی دارد نمی‌توان چشم‌پوشی کرد. رمز ارزها مدت‌ها است که مورد بحث و تبادل نظر کارشناسان قرار گرفته‌اند و امروزه به‌عنوان ابزارهای مالی، نه فقط برای متخصصان بلکه برای همگان قابل دسترس و مفید هستند. رمز ارزها از طریق ارائه دسترسی آسان‌تر به خدمات مالی، می‌توانند سبب رشد اجتماعی و اقتصادی در سراسر جهان شوند. تسهیل‌گری در امور مالی، کاهش هزینه‌ها، سرعت بالا در انجام معاملات، غیرمتمرکز بودن، شفافیت بیشتر از مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار رمز ارز در توسعه تجارت به‌ویژه تجارت الکترونیک است. البته باید خاطرنشان ساخت که ارز دیجیتال دارای مزایای متعددی است، اما یکی از ایرادات وارده بر آن، این است که به دلیل فقدان نظارت و کنترل دولت‌ها و درعین‌حال پنهان بودن هویت فعالان این عرصه، سازوکار مناسب پول‌شویی است. از آنجاکه پول‌شویی به معنای هر نوع عمل یا اقدام به عمل برای مخفی کردن یا تغییر ظاهر هویت نامشروع حاصل از فعالیت‌های مجرمانه و اعمال خلاف قانون به گونه‌ای است که وانمود شود این عواید از منابع قانونی سرچشمه گرفته است، بنابراین ارز دیجیتال ابزار مناسبی جهت پنهان کردن

تروریستی یا سازمان‌های تروریستی نیستند. به‌طور اخص، کشورها باید: الف. اطمینان یابند که در قوانین کشورشان، پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم از جرائم قابل‌استرداد به شمار می‌آیند؛ ب. اطمینان یابند که برای اجرای به‌موقع درخواست استرداد و در صورت لزوم بر اساس اولویت‌بندی، از فرآیندهای شفاف و مؤثری برخوردارند؛ پ. برای اجرای درخواست استرداد، شروط محدودکننده غیرمعقول یا غیرموجه اعمال نمی‌کنند؛ ت. اطمینان یابند که از یک چارچوب قانونی در زمینه استرداد برخوردارند. البته جرم یابی و مقابله با جرائم در محیط دیجیتال چندان ساده نبوده و با چالش‌هایی همراه است. یکی از چالش‌های اصلی پیش‌روی جرم‌یابی و تعقیب جرائم سایبری می‌باشد عدم سهولت در تعیین حوزه قضایی‌ای است که جرم در آن واقع شده است. هرچند این مشکل اصولاً در جرائم سایبری وجود دارد، بدین‌صورت که فرد با استفاده از رایانه و اینترنت می‌تواند در نطقه‌ای آن‌سوی کره زمین مرتکب جرم شود. به‌عبارت‌دیگر فعل مجرمانه در یک حوزه قضایی رخ داده و نتیجه جرم در حوزه‌های دیگر تحقق می‌یابد. این امر تحقیق و تفحص، تحصیل دلیل و درنهایت تشخیص دادگاه صالح جهت رسیدگی به جرم را با مشکلات جدی مواجه می‌سازد. به‌منظور حل این معضل، با توجه به اینکه تراکنش‌های مالی مشکوک به پول‌شویی و یا دلایل و شواهد موجود ممکن است در خارج از قلمرو کشوری باشد که در حال جرم‌یابی می‌باشد، همکاری بین‌المللی اجتناب‌ناپذیر است. همکاری‌های بین‌المللی میان کشورهای مختلف در مقابله با پول‌شویی از طریق ارز دیجیتال می‌تواند به شکل انعقاد معاهدات دوجانبه یا چندجانبه بین‌المللی منعقد گردد و دستورالعمل‌های لازم در راستای همکاری‌های گسترده دولتی در این خصوص مشخص شود.

نتیجه‌گیری

دو دلیل عمده در راستای پذیرش دیدگاه فقهی در خصوص مالیت ارز دیجیتال قابل‌ارائه است: نخست اینکه منفعت عقلایی دارد و دوم اینکه در عرف خریدوفروش می‌شود. یعنی عده‌ای زیادی بابت خرید آن پول پرداخت می‌کنند. با توجه به نقش و اهمیت روزافزون ارزهای دیجیتال در عرصه

- اسلامی طراقی، مریم و صباغ زاده، فرزانه (۱۳۹۷). «چالش‌ها و راهکارهای رمز ارز در ایران». پنجمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری.

- انصاری، سید مرتضی (۱۴۱۵). کتاب *المکاسب*. جلد سوم و چهارم، قم: منشورات دارالذخائر.

- ایزدی، زهرا و ارزانیان، نسترن (۱۳۹۸). «پیشگیری از جرائم پول‌شویی و کلاهبرداری در بستر استفاده از رمز ارزهای جهانی». *فصلنامه رهیافت پیشگیری*، ۵(۱): ۳۷-۵۶.

- آذرنیوار، محمد (۱۳۹۶). «ده دلیل برای این که ارزهای دیجیتال اقتصاد ایران را متحول خواهند کرد». قابل دسترسی در سایت ارزهای دیجیتال.

- بانک مرکزی (بی‌تا). *توصیه‌های چهل‌گانه گروه کاری اقدام مالی*. چاپ اول، تهران: مرکز اطلاعات مالی جمهوری اسلامی ایران گروه همکاری‌های بین‌المللی.

- پریزادی، جمال (۱۳۹۶). «بیت‌کوین در سیاست ایران و کشورهای منتخب در مورد آن». کنفرانس ملی تحولات نوین در مطالعات و حسابداری.

- تاج‌فر، امیر هوشنگ (۱۳۸۸). *مبانی فناوری اطلاعات*. چاپ دوم، تهران: نشر آتی نگر.

- حسینی، علیرضا؛ امانی، نوح و عاشوری، امیر (۱۳۹۴). «بررسی حقوقی جایگاه پول مجازی در نظام حقوقی ایران و کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا». اولین کنفرانس حقوق و امور قضایی.

- حسینی، حسین و آذری متین، افشین، = (۱۳۹۴). «پیشگیری از جرم پول‌شویی در نظام پولی و بانکی». *مجله آموزه‌های حقوق کیفری*، ۱۰(۴): ۱۳۴-۱۵۴.

- خزایی، حسام (۱۴۰۱). «مجازات پول‌شویی مدرن و ارز دیجیتال در حقوق کیفری ایران». *مجله مطالعات حقوق*، ۲۴: ۵۲۳-۵۳۵.

منشأ پول‌های آلوده است. اما واقعیت امر این است که وجود موادی چون بلاک‌چین در ارزهای دیجیتالی مانند بیت‌کوین خود سازوکاری است که به مسیر جرم‌یابی در ارزهای دیجیتال کمک می‌کند. از طرفی، تلاش برای اعمال نظارت و کنترل مبادلات مالی در زمینه ارز دیجیتال و همکاری دولت‌ها در این خصوص می‌تواند نقش مهم در پیشگیری از پول‌شویی از طریق ارزهای دیجیتال داشته باشد.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهام نویسندگان: نگارش مقاله توسط نویسنده نخست انجام گرفته و نظارت بر آن برعهده سایر نویسندگان بوده است.

تشکر و قدردانی: از تمام کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی سامان یافته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی و عربی

- ابن منظور، محمد بن مکرّم، (۱۴۱۴). *لسان العرب*. جلد یازدهم، بیروت، دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع.

- احمدزاده، ایمان و عرب عامری، سعید (۱۳۹۶). «تحلیلی بر بیت‌کوین و توسعه اقتصادی اجتماعی». مجموعه مقالات کنفرانس بین‌المللی رویکردهای پژوهشی در مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم انسانی.

- احمدی علیایی، ریحانه؛ یزدان‌شناس، فاطمه سادات و شاهزید، فاطمه (۱۳۹۸). «رمزارز». پنجمین همایش ملی علوم و مهندسی دفاعی.

- خلیلی، یاسمن؛ اثنی عشری امیری، میلاد و مجاهد، رخشان (۱۳۹۷). «بلاک چین و آینده حسابداری». کنفرانس بین‌المللی یافته‌های نوین حسابداری، مدیریت اقتصاد و بانکداری.
- خویی، سید ابوالقاسم (۱۴۱۳). *مصباح الأصول*. جلد دوم، قم: مکتبه الداوری.
- دهقانی اشکذری، مهدی (۱۳۹۸). «رمز ارز و بررسی نقش آن در توسعه اقتصاد». دومین همایش سراسری علم و فناوری هزاره سوم اقتصاد، مدیریت و حسابداری ایران.
- رستمی غازانی، امید و بابایی کنگ لو، جابر (۱۳۸۹). «پیشگیری از جرم پول‌شویی با نگاهی به سیاست جنایی تقنینی ایران». *فصلنامه علوم قضایی و خدمات اداری*، ۱۰(۱): ۱۰۸-۱۳۱.
- رفیعی، عقیل (۱۳۹۷). «بایسته‌های رمز ارز در نظام حقوق کیفری ایران». همایش ملی مدیریت و کسب و کار الکترونیکی با رویکرد اقتصاد مقاومتی.
- رهبر، فرهاد و همکاران (۱۳۸۲). «تعاریف و مفاهیم آثار و پیامدهای پول‌شویی». *نشریه مجلس و راهبرد*، ۳۷(۱): ۱۷-۲۸.
- زاراع قاجاری، فردوس و قائم‌مقامی، علی (۱۳۹۲). *استانداردهای بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم (توصیه‌های چهل گانه گروه ویژه اقدام مالی FATF)*. چاپ اول، تهران: نشر تاش.
- زارع‌دار، اعظم (۱۴۰۱). «واکاوی رژیم حقوقی رمز ارزهای دیجیتال؛ با نگاهی به حقوق ایران». *مجله مطالعات حقوق*، ۳۷(۲): ۱۸۱.
- سپهری نهاد، فریبا (۱۳۹۵). «توسعه پرداخت الکترونیک با استفاده از پول دیجیتال». کنفرانس بین‌المللی علوم و مهندسی در عصر تکنولوژی.
- شاکری، زانا و مسلمی، سید سیف اله (۱۳۹۶). «جایگاه پول الکترونیک در ایران». دومین همایش بین‌المللی افق‌های نوین در علوم مدیریت و حسابداری، اقتصاد و کارآفرینی ایران.
- صحرائیان، مهدی (۱۳۸۱). *زبان‌های ناشی از تطهیر پول*. اولین کارگاه سراسری علمی-کاربردی قضات دادگاه‌های انقلاب اسلامی کشور در امر مبارزه با مواد مخدر. چاپ اول، تهران: نشر آبی.
- صف‌آرا، غلامرضا (۱۳۹۷). «ماهیت حقوقی ارز الکترونیکی بیت کوین». دومین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در مدیریت حقوق.
- صیاد معروف، محمد رسول؛ سیدی، سیده حکیمه و عندلیب، اعظم (۱۳۹۵). «امنیت بیت‌کوین و چالش‌های پیش روی آن». سومین کنفرانس بین‌المللی نوآوری‌های اخیر در مهندسی برق و کامپیوتر.
- عبدالله‌زاده رامهرمزی، لیلا؛ شهبازی، محمدرضا و خاکی، مهدی (۱۳۹۶). «مقایسه سیاست‌های پولی در پروتکل رمز ارز و حذف صفر پول ملی و تأثیر آن‌ها بر تورم». ششمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت، حسابداری و اقتصاد سالم در بانک، بورس و بیمه.
- فرزین راد، رؤیا و محمدی فرد، بشری (۱۳۹۵). «رویکردی بر مقوله پیشگیری از جرم در پرتو نظام قانونی ایران». *فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری*، ۲۷(۲): ۱۱۳-۱۳۸.
- فرهمند، مجتبی و جلیلی پیرانی، محسن (۱۴۰۱). «ارزهای دیجیتال و جرائم مالی آینده». *مجله مطالعات حقوق*، ۳۸(۳): ۱۱۹-۱۳۰.
- فیروزآبادی، محمد بن یعقوب (۱۴۱۵). *القاموس المحيط*. جلد سوم، بیروت: دارالکتب العلمیه.

- میر محمدصادقی، حسین (۱۳۷۷). حقوق جزای بین‌المللی. چاپ اول، تهران: انتشارات میزان.

- نایینی، میرزا محمدحسین (۱۴۱۳). *المکاسب و البیع*. جلد دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه.

- نیازپور، امیر حسن (۱۳۹۳). «اساسی سازی حقوق پیشگیری از جرم در ایران». *مجله پژوهش حقوق کیفری*، ۲۶(۲): ۹۱-۱۱۳.

- وایزی، بهار (۱۳۹۵). راهکارهای مبارزه با جرم پول‌شویی از رهگذر. چاپ اول، تهران، نشر سنجش و دانش.

ب. منابع انگلیسی

- Wagner, A (2015). *Digital vs. Virtual Currencies*. Virtual Currencies, Department of Computer Science, University of California.

- Hodson, H. (2014). "My Bitcoin road trip: living on virtual money for a day." *New Scientist* 221(2955).

- Lawrence, S (2006). *White Collar and Corporate Crime*. Sage Publications.

- Weinstein, J (2015). *How Can Law Enforcement Leverage the Block Chain in Investigations?* <https://CoincenterOrg/Entry> (Last Revised: 2019)

- فاجارقیونلو، سیامک (۱۳۹۱). *درآمدی بر جامعه‌شناسی حقوق توسعه و پیش‌نیازهای قانون‌نویسی در فضای سایبر*. چاپ اول، تهران: نشر میزان.

- کاظمی تستری، اسدالله (۱۳۱۱). *مقایس الأنوار و نفاث الأسرار*. قم: مؤسسه آل‌البیت.

- محمودی، اصغر (۱۳۹۸). «تحلیل ارزشهای مجازی در پرتو فقه و حقوق مطالعات تطبیقی». *فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی*، ۴۹(۳): ۵۰۳-۵۲۲.

- مرادزاده، منصوره (۱۳۹۵). «بیت‌کوین در اقتصاد جهانی». *دومین همایش چشم‌انداز تکنولوژی کامپیوتر و شبکه در ۲۰۳۰*.

- معین، محمد (۱۳۷۵). *فرهنگ معین*. چاپ چهارم، تهران: انتشارات امیرکبیر.

- ملکی، دنیا (۱۳۹۷). «تکامل رمز ارزها بیت‌کوین در حوزه تعریف پول یا دارایی». پنجمین اجلاس ملی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری.

- میرغفوری، سید حبیب‌الله؛ صیادی تورانلو، حسین و دهقانی زاده، نصرت (۱۳۹۷). «بررسی سرمایه‌گذاری در رمز ارزها در ایران (مورد مطالعه بیت‌کوین)». سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی.